

جیانی را کہ با اختیار من دلخواہ می بندی
 کار نظارہ بعینک چو فتد چشم پوش
 اگر منظور دل بردن بود من ہم دلی دارم
 سر پیرت کہ دیگر شیشہ بخود بستد مکن

(۵۷) باڈل رفیع خان مشہدی

نسبش خواجہ شمس الدین صاحب دیوان می پونید۔ و عمش میرزا محمد طاہر
 وزیر خان۔ در عہد صاحبقران ثانی شاہ جہان از مشہد مقدس۔ بہ ہند رسیدہ
 نوکری شاہزادہ اورنگ زیب عالمگیر برگزید۔ بعد جلوس عالمگیری بصوبہ
 داری بریلان پور و اکبر آباد و مالوا بنوبت سر بلند گردید۔ و در حکومت مالوا
 بستہ ثلث و ثمانین و الف (۱۰۸۳) حیات مستعار را و داغ نمود۔

و عم دیگرش میرزا جعفر سرو قد در مشہد مقدس مدرسہ عالی دارد۔
 نور الدین محمد خان و فخر الدین محمد خان و کفایت خان پسران میرزا
 جعفر سرو قد بہ ہند آمدند و بخطابات و خدمات پادشاہی ممتاز بودند۔

اولین دیوان بریلان پور شد و در اورنگ آباد سنہ ۱۰۸۳ و عشرین
 و ماتہ و الف (۱۱۲۶) بساط ہستی در نور دید۔ از اشعار اوست

شد صرغہ ماتا تو شکستی دل مارا ہر پارہ این آئینہ عکسے ز تو دارد
 و زمین خالسا مان شاہزادہ محمد معز الدین بن شاہ عالم بود۔ آخر داروغہ
 بیوتات کشمیر شد و ہما نجا در سنہ تسع و ثلثین و ماتہ و الف (۱۱۳۹) در گزشت۔
 میرزا محمود پیر رفیع خان باڈل نیز بہ ہند آمد محمود پورہ واقع
 اورنگ آباد و محمود پورہ واقع بریلان پور بنام اوست۔ و قبرش در
 محمود پورہ بریلان پور است۔

مولد رفیع خان باڈل دار الخلافہ شاہجہان آباد۔ از معتمدان دامن دولت
 عالمگیری بوذ و حکومت سرکار بانس بریلی سرفراز سے داشت۔
 وفاتش در سنہ ثلاث و عشرين و مائة و الف (۱۱۲۳) اتفاق افتاد۔
 خیلے قوت بیانے دارد۔ و بہ اقتضاء تخلص خود قراوان جواہر زواہر نبدل وایشا
 می نماید۔ حملاء حمیدری او قریب نو ہزار بیت مشہور عالم است۔
 نقشے از کلامش در زکین صفحہ می نشیند۔

نگر و طور جای نقش پامعراج احمد را   یدر بیضا بزرگ داری گستد نور محمد را
 کرد کار اُمت تنگ بستن اینچنین باید   بہ بین در قام او گنجیدن میم مشدد را
 امشب چو شمع رنجت ز ہر تار موسے ما   ہر گریہ کہ بود گرہ در گلوے ما
 ماست جام غیب و مینایے گردنیم   بردوش مے کشند نکویاں سبوی ما

(۷۶) اثر شفیعی شیرازی

سخن ساز افسون طراز است۔ پدرش از مردم پرشگفت بودہ کہ موضعیت
 از اعمال شیراز۔

مولد و منشاء شفیعی شیراز است۔ در خور و سال چشمش از آبلہ بے نور گردید
 اما چہ راغ بصیرتش روشنی کامل داشت۔ اکثر در شیراز بسر می برد۔ و با معتمدان ہم
 رفتہ۔ با مستعدان آنجا صحبت داشت۔

کسانیکہ اورا دیدہ اند می گویند کہ بسیار کریم نظر بود اما ہر گاہ در نطق مے آمد
 مجلسیان را شیفتہ حسن کلام می ساخت

فوتش بعد عشرين و مائة و الف (۱۱۲۰) واقع شد این چند بیت از دیوانش
 بچلت تمام التقاط یافت۔

زشتہ طویل اہل تار و جہان طنبور است	چہ قدر بر سر این کاسہ خالی شور است
بر آب گلستان آموخت شو قم جانفشانی را	بیپائی نونہالان صرف کردم زندگانی را
نخط کرد ظاہر آن دہن عنچہ رنگ را	در کار بود حاشیہ این متن تنگ را
ز خلوت خانہ خود گوشہ درویش محزون را	چنان باشد کہ گیرد پادشاہی ریح مسکون را
بد عمل را دامن از نقصان مردم راحت است	سنگ کم در دتر از نور انگین دولت است
چون آن شجرے کہ اندازند کج طبعان تقطیعش	زموزونی جدائی بود حاصل عضو عضوم را
دوستان رکسوت بخرید سے پوشد خدا	شاہمی بخشد بخاصان خلعت پوشیدہ را
نسا زد حق شناسان را مقید زیور دنیا	زانگشت شہادت دست کوتاہ است خاتم را
اثر آخر بزلف پرین او نقد جان دادم	امانتدار خود کردم ز نادانی پریشان را

(۷۷) سرخوش - محمد افضل

از مردم سرکار عبداللہ خان زخمی شاہجہانی بود۔ می فروش مصطفیٰ معانی است و قدح گردان انجمن سخن دانی۔ عمر با در کوچہ شاعری شتافت۔ و صحبت جمعے از صاحب طبعان عصر خود دریافت۔ چنانچہ از «کلمات الشعراء» کہ تالیف است سمت و ضوح می یابد۔

شاگرد محمد علی ماسر و موسوی خان فطرت است و از یاران شیخ ناصر علی و در مدح او می گوید:

بشعر علی نے رسد شعر کسے زان سان کہ خط کس بخط میر علی

۱۔ نسخ متعدّدہ از کلمات الشعراء در کتب خانہ آصفیہ حیدرآباد و کن موجود است و یکے از انہا نسخہ کتب خانہ سراج الدین علی خان آرزوست کہ بسیار خوشخط است و اشاعت کنندہ این کتاب (محمد عبداللہ خان) عوم بالجزم دارد کہ این نسخہ گر انما یہ را بطبع رسانیدہ اشاعت دہد ایند کار ساز توفیق رفیق گردانند۔

شخصی در مجلس گفت که تعدیہ رسد بکعبہ با مسموع نیست۔ فقیر شاہد سے از کلام میرزا محمد قلی سلیم طہزانی گذارش نمود۔

بالطف سعادت بد بیضی نمی رسد پیش لبث سخن به میسجانی رسد
 او آخر عمر در دار الخلافہ شاہ جہان آباد پاد در گوشہ قناعت شکست و بہ تزوج و
 تاہل پرواخت۔

ولادت او در سنہ خمسین و الف (۱۰۵۰) واقع شد۔ عمری دراز یافت

و در عشرہ ثالث بعد ماتہ و الف (۱۱۰۰) بخلوت کدہ نحو شان شتافت

چام کلامش بگردش می آید سہ

زمین و آسمان در میکشی فرمانبرت گردد سرت چون گردد از مستی جہان گرد دست گرد

نظرے بر گل شبنم زده افتاد مرا آما از زخم نمک سود جگر یاد مرا

کار چون باناقص افتد دست بردار از کمال ہم زبان لال را تا چار باید گشت لال

تعزیر ہم بقدر بزرگی مقرر است از اسپتازیانہ انسان کلان تراست

ز دست و پازدن بسمل تو دانستم کہ بعد کشتہ شدن ہم تلاشها باقی است

در عدم ہم ز عشق شور سے هست گل گریبان دریدہ می آید

از خوشہ انگور عیان شد کہ درین باغ شیرازہ جمعیت دلہارگ تاک است

ہموار ز کس نہ بیند آزار نتوان کف دست خود گنہ دیدن

(۷۸) طاہر النقات خان نقذ صفا لانی

نام اصلی او میرزا محمد طاہر است از سلسلہ میرزا یان دفتر سلاطین صفویہ

بود۔ مشاراً الیہ و برادرش میرزا محمد علی در عہد خلد مکان از صفایان

پس دیوان سرخوش در کلکتہ نقالب طبع و آمدہ۔

به دکن رسیدند. و با مخلص خان رطبی بهم رسانیده بتوجه او ملازمت پادشاه حاصل کردند. و منصب کامیاب گشتند.

نخستین بخطاب التفات خان و دومین بخطاب ملتفت خان مورد التفات گردید. التفات خان در عصر خلدیگان فوجدار پیر از مضافات اورنگ آباد بود. و در عهد شاه عالم فوجدار بود. و از توابع گجرات احمد آباد شد. و در زمان محمد فرخ پسر به فوجداری ماند. و مشهور از ملحقات صوبه مالوای پرداخت.

چون امیرالامرا سید حسین علی خان بدکن رسید. خود را بخدمت امیرالامرا رسانید. و مشمول الطاف گردید.

آخر صحبت برهم بر خورد. و ناگزیر متوجه دارالخلافه شاهجهان آباد گشت. و در نوآ گهرگون رسیده. دسده تسع و عشرين و مائه و الف (۱۱۲۹) بردست قلع الطریق رشت. حیاتش انقطاع یافت.

ذکی الطبع بود. و نثر مستعدانه می نوشت. و بپشایه قدرت داشت که سه کاتب در حضور او با اسباب کتابت می نشستند. هر سه را عبارت خود می فرمود. و فقره لاحق برایشی هر کدام بے تاثر می گفت. و ربط کلام از دست نمی داد. و با و ف آن خود هم در آن حالت مشغول کتابت می بود.

از التفات خان است.

مکن گویا بعرض مدعا یارب ز بانم را   بدیند از موی چینی تار قانون فغانم را
شہید بیکسم پوشیده ام بعد از فنا می خود   برنگ مرقه فیروزه نیلی در عراسے خود
شہرت حسن تو شد از کشته دیدار تو   از نسیم بال بلبل بشگفت گلزار تو

(۷۹) عیار - میرزا ابوتراب

پسر التفات خان - خوش ذہن بود. و شعر خوب می گفت.

جعفر عاشق تخلص در ہجو غبار قصیدہ برداخت۔ غبار بیان رباعی جواب ادا کردہ
گویند کہ ہجو کرد مارا جعفر شیرین و لطیف ہجو شیر و شکر
صد شکر کہ آنچه عیب ما بود خبار امروز برای دیگرے گشتہ ہنر

(۸۰) واضح میرزا مبارک اللہ مخاطب ارادت خان

از دو دمان امارت است۔ جدش میر محمد باقر از نجباء بلدہ ساوہ و دامادی او
میرزا جعفر آصف خان علاوہ بود۔ در عہد جہانگیری بمنصب مینر بخشگیری دم مہابات
می زد۔ و در زمان جلوس شاہ جہان بوالا پایہ وزارت مترقی گشت و بفرست قلیل بہ
ایالت وکن و خطاب خان اعظم فوز عظیم اندوخت۔ و تفریق بہ صوبہ داری گجرات
و بنگالہ و کشمیر والہ آباد مامور گردید۔ و ہیج وقت بیکار نہماند۔ آخر پادشاہ اورا مجاز کرد
کہ حکومت ہر صوبہ کہ خواہد برای خود اختیار کند۔ او فوجداری دارالخجور جو پور برگزید
و در ایام حکومت آنجا موافق سنہ ثمان و خمسین و الف (۱۰۵۸) مرحلہ آخرت پیوہ
و دختر او با شاہ شجاع منسوب بود۔

و سلطان زین الدین بن شاہ شجاع از بطن آن عقیقہ متولد شد۔ پسر
خودش میر اسحق ارادت خان در عصر خلد مکان بعد از فتح وارا شکوہ بکومت
صوبہ او و صہ مامور گشت و در ہمان سال ازین دار ملال در گذشت
پسر او میرزا مبارک اللہ واضح از درگاہ خلد مکان ب خطاب موروٹی ارادت خان
مامور گردید۔ و در سنہ ماہ و الف (۱۱۰۰) بفوجداری چاکنہ و در سنہ ثمان و ماہ
و الف (۱۱۰۸) بفوجداری نواحی اورنگ آباد و بعد از آن بقلعہ داری گلبرگہ
منسوب گشت۔

و در عصر شاه عالم به منصب چهار هزار ری امتیاز یافت - و در عهد محمد فرخ سیر
سند عثمان و عشرین و مآتہ و الف (۱۱۲۸) و دیعت حیات سپرد -
دیوان واضح بنظر در آمد - چند غزل بخط واضح بر ہوا مش این نسخہ ثبت
بود - قصائد و غزلیات و رباعیات و مثنوی متعدد دارد -

این چند گل از ان چین چیدہ شدہ

عارف از و پُر است ولی او بنے شود	آئینہ رو نما شود و رونے شود
ز مراضن فنا نور است شمع زندگانی را	بود آب دم شمشیر صندل سرگرانی را
چہ اُلفت است بزلق تو بپیراران را	بلی سیاہ پسند است سوگواران را
موجم و وحشت کند محروم از ساحل مرا	در طپیدن رفت از کف دامن قاتل مرا
در عالم دل با ختن خویش رواج است	عمریست کہ ویرانہ ما وقف خراج است
بجیب صبح ز خورشید گلفشاینہا ست	بجام پیری ما بادہ جوانیہا ست
بزاہ او چہ در بازیم نی دینے نہ دنیاے	ولے داریم و اندوہے سری داریم و سوداے
واضح بہیچ راہ دلم واسنے شود	این قفل زنگ بست شکستن کلید است
بر مراد دل خود بال زدن نقصان است	وقت آن خوش کہ مراد نفس انداختہ است
دست فرسودن کہ طلعت خورشید نشد	حسن بے ساختہ از فیض نگہبان وارد
گر پے از بوم ولی جانم فداے دیگر نیست	گرد سرگردانہ صیادے مرا سروادہ است
رشک فرمائے دلم نیست بجز عیش حباب	یافت یک پیر ہن ہستی و آن ہم کفن است
بی خود شد نم آفت میناے ادب بود	ساقی گرم افزود کہ در نشہ کمی کرد
رفقیناے جان قابل دل بستن نیست	این قہر بس کہومی خاطر خود شاد کند
گلہ صاف بہ از عفو غبار آلود است	ہست دوزخ گنہی کہ بمدار انخشند
بہار وقف صبا - گل بکام گلچین باد	کہ ما بہ کنج قفس طرح آشنیان کردیم

بکاغذ انگری بچیدہ ام یعنی دل خود را مبادا گریہ بر عالم کنی ای نامہ بر جسے

رباعی

در گنجفہ دہر شہان عالم در صنف رعیت اندنے بیش و نہ کم
حکے دارند زان جہاندا رشند چون حکم نہاند گشت بازی بر ہم

(۸۱) پیدل میرزا عبدالقادر عظیم آبادی

عمدہ سخن طرازان۔ و شہرہ سحر پردازان است۔ در اقسام نظم پایہ بلند و در
اسالیب نثر رتبہ ارجمند دارد۔ طبع و ذکاوتش چہ قدر معانی تازہ بہم رسانند۔ و چہ شکر
نورس کہ از نہال قلم افشانند۔ خلاصہ کلاش شراب میخانہ ہوشیاران۔ و ظلاسے
و ستایہ کامل عیاران است از آغاز شعور تا دم آخر چشم بر سیامی معنی دوختہ۔ و چراغ
عجیب بر مزار خود افروختہ۔

از نژاد قوم برلاس است۔ در بلدہ عظیم آباد قبیہ از نہانخانہ عدم بشہرستان
وجود خرامید و در ہندوستان نشوونما یافت

در مبداء حال نوکر شاہزادہ محمد اعظم بن خلد مکان بود۔ و بمنصب امتیاز و اشت
یکے از مقربان تعریف میرزا بسع شاہزادہ رسانید۔ شاہزادہ فرمود۔ قصیدہ در
مدح ما انشا کند تا رتبہ استعدادش دریافتہ باضافہ منصب و تقرب سرافراز فرمائیم
این خبر میرزا رسانیدند فی الفور دل از نوکری برداشت۔ ہر چند یاران مقتید شدند
کہ قصیدہ در مدح شاہزادہ تو ان گفت۔ سرانکار باز دو نوکری را تبرک دادہ در
دارالخلافہ شاہ جہان آباد گوشہ انزو گرفت و بقیہ زندگانی بعنوان فقر و توکل بسر
آورد۔

حق تعالی اورا اجتناب و اشتہار از زانی فرمود۔ امر او ارکان سلطنت ہمہ

آندوی ملاقات داشتند و اعزاز و اکرام فوق الحد بجامی آوردند سیما نواب شکر اللہ خان کہ خود بنا جمیع اہل بیت محو اعتقاد میرزا بود و میرزا نیز مخلص خاص این خاندا
است۔

نواب شکر اللہ خان از سادات خوفاں است و داماد عاقل خان رازی و از پیشگاہ خلد مکان بکومت سہرند و سہارنپور و میوات سہرازی داشت آخر در میوات سنہ ثمان و داتہ و الف (۱۱۰۸) از منصب حیات مستغنی گشت۔ میر لطف اللہ شکر اللہ خان پسر اوست کہ بخطاب پدر مخاطب گردید و خلف دیگرش میر عنایت اللہ شاہ خان۔ و دیگرے میر کرم اللہ عاقل خان۔

نواب نظام الملک آصف جاہ طاب ثراہ در شعر خود را شاگرد میرزا (بیل) می گرفت۔ در منشآت میرزا چند رقعہ کہ بنام چین قلیچ خان است عبارت از نواب آصف جاہ باشد کہ خطاب قدیم اوست۔ ہر گاہ میرزا بدولت خانہ نواب می رفت استقبال و مشایعت میکرد۔ و بر سہنہ خود می نشانند۔

و میرزا را با امیر الامرا سید حسین علی خان نیز ربط تمام بود در ایامی کہ امیر الامرا بنظم مالک و کن می پرداخت۔ میرزا این دو بیت از شاہ جہان آباد بہ امیر الامرا نوشت

ای نشہ پیانہ قدرت بچہ کاری ہستی اثری یا پتے تاراج خاری
می در قدحی گل بسری جام بدستی رنگ چینی موج گلی جوش بہاری
لیکن بعد بر ہم زدن محمد فرخ سیر تارخ طبع زاد میرزا کہ

«سادات بوی نمک حرامی کردند»

شہرت گرفت۔ میرزا متوہم شدہ از وہابی حرکت جانب لاہور کرد۔ عبدالصمد خان ناظم لاہور بظہیم و تکریم تمام پیش آمد و خدمات شایستہ بتقدیم رسانید۔

و چون دولت سادات عنقریب بر ہم خورد۔ میرزا در ہمان ایام بہ شاہجہان آباد
معاودت نمود۔ و سیوم ماہ صفر سنہ ثلث و ثلاثین و آتہ و الف (۱۱۳۳) رشت بعالم
باتی کشید۔ و در سخن خانہ خود مدفون گردید۔

میرزا معنی آفرین بے نظیر است اما عبارت بطور خود دارد و بطور جمہور نیز فراوان
جواہر سخن در رشتہ نطق کشید۔ اگر کلیاتش را انتخاب ز نند مجموعہ لطیف مقبول حاصل
می شود و خط نسخ بر نسخہ سحر سامری می کشد۔ چنانچہ درین عدالت گاہ شہد و عدل
حاضر است۔

و از بس قوت طبع گاہے با دپای فکر تندی تازد و بطور ملاحظہ صوری ترشیزی
در یک زمین مکرر طرح غزل می اندازد۔

و میرزا را بحر کامل مرغوب افتادہ و درین بحر شنائی کردہ میر عطاء اللہ
صاحب رسالہ عروض گوید بعضے متاخرین شعراء عجم بر کامل شمن شعر گفته اند۔ خالی
از عذوبتی نیست چنانچہ خواجہ کمال اللدین سلمان ساوجی فرماید

بصنوبر قد و لکشش اگر ای صبا گذرے کنی   بہوای جان حزین من دل خستہ را خمیے کنی
و از مطلع میرزا بیدل است

تو کرم مطلق من گدا۔ چہ کنی جز این کہ نخوانیم   درے دیگرم ہنما کہ من بکجا روم چو برا نیم
دیوان غزل میرزا بنظر در آمد۔ این چند گوہر از ان محیط بر آوردہ شد

مست عرفان را شراب دیگرے در کازیت   جز طواف خولیش دور ساغرے در کازیت
ادب چہ چارہ کند شوق چون فضول افتد   بجای عذر دل آوردہ ام قبول افتد

دیدہ انتظار را دام امید کردہ ام   ای قدمت بچشم من خانہ سفید کردہ ام
آخر ز فخر بر سر دنیا زویم پا   هلقی بجاہ تکیہ زد و ما نہ زویم پا

کافر مگر محفل و سنجابی باید مرا   سایہ بیدی کفیل خواب مے باید مرا

بہزادی تو دست زد دنیا کشیدن است	فی نقش چین در حسن فرنگ آفریدن است
برہنگی بر م خلعت خدا داد است	بشم زبند لباس تکلف آزاد است
دانش صاحب ریشہ از آمیزش آب گل است	الفیتین باعث فکر پریشان دل است
کہ برہ راستخوان صد زخم چون بادام بردارد	کسی از التفات چشم خوبان کام بردارد
ای ز فرصت بخیر در ہر چہ باشی زود باش	من نمی گویم زیان کن یا بفکر سود باش
با قبالی کہ دل برخواست از دنیا بہ تعظیم	شکوہ فقر و ملک بے نیازی کرد بملیم
مطلب دیگر نھے دائم دعا کے مے کم	باز بتیا بانہ ایجاد نوا بے مے کم
چون حساب اند بر خود جامہ فرو مے آرم	من درین بحر نہ کشتی نہ کدو مے آرم
بشوخی مژہ ترسم ورق بہ گردانی	درین خدایقہ نہ قدر دان حیرانی
از گہر کسیت بردوشیوہ غلطانی را	جمع گشتن دل مارا بہ تسلی نرساند
چون شرر ہر دو جہان را بنگاہے دریاب	چہ وجود چہ عدم بست و کشاد مژہ است
تا نفس باقی است صندان جبین لید است	بہر گرانی لازم ہستی بود بیدل گسج
در شبستان عدم نیز چراغانی ہست	گر تا مل قفس بیضہ طاؤس شود
در طاق تغافل ہمہ نقاشے چین است	دل سخت گزہ شد بخم ابرو سے نازش
چون بطمی باطن من عالم آب من است	صاف معنی کرد ستغنی ز درد صورتم
کہ گفتہ اند اگر ہیچ نیست اللہ است	بہستی تو امید است نیستی مارا
بقدر نقش قدم چشم دوستان باز است	بہر طرف گزری سیر نرگستان کن
گوشہ گیر فتنہ می باشد کمان را تا دم است	تا نفس باقی ست ظالم نیست بفرک فساد
توغرہ بہ بہشتی کہ جائے ریدن نیست	قلندوانہ حدیث است زابد مغرور
فارغ از جوش غبار است زمینی کہ ہم است	کینہہ در طبع ملامت نکند نشو و نما
صفوہ حیرت آئینہ عجب خوش قلم است	حسن بے مشتق تا گل نگذشت از دل ما

مشق مستم ز طینت ظالم نغز رود	نورِ کمان دسه که نماند کباده است
کس نرفتنه بخدم هستی اگر جامی داشت	خلقه از تنگی این خانه بصحرای زود است
کاش بجزان دادین میدا و گرو صلی نبود	شمع تصویریم که از من سوختن هم ننگ داشت
گر برآمد از صدف گوهر اسیر ریشته است	خانه غربت دل آگاه را دام بلا است
بی خمیدن از زمین نتوان گهر برداشتن	آنچه بر دارد دولت زین خاکدان قدر دوست است
نه دام و نام و نی دانه این قدر دام	که دل بهره چه کشد التفات صیاد است
در نیام هر نفس تیغ و دم خوابید است	چون سحر در قطع هستی خنجره در کار نیست
آن قدر سعی به آبادی ما لازم نیست	خانه چشم به امداد نگاه می برپاست
گویند بهشت است و همه راحت جاوید	جائیکه بداعی نه طپد دل چه مقام است
چون سایه باش یک قلم آئینه نیاز	آن را که سجده جزو بدن نیست بند نیست
تا خموشی نگزینی حق و باطل باقی است	رشته را که گره جمع نسازد و سراسر است
مردم هم فکر قیامت دارد	آرمیدن چه قدر دشوار است
بگذر از اندیشه یوسف که در کفان ما	یا نسیم پیرهن یا جلوه پیراهن است
پای کس از معنی مکتوب شوق آگاه نیست	ورنه جائی نامه پیش یار ما را خواندن است
هر که رفت از خود بدایع تازه ام ممتاز کرد	آتش این کاروانها جمله بر جان من است
پیشکاران عجز و دهر یکید غالب اند	آنکه از مردان بمردی باج بگیرد زن است
آبرو با عرض مطلب جمع نتوان ساختن	دست حاجت تا بلندی کرد استغنائت
بیدل نتوان بروم از خط جبینم	نقاش عرق ریز حیا نقش مرا بست
خواری دیوان دهر عورت ما پیش کرد	ز دچو باطل شود نثر ورق دفتر است
قماش فهم نداریم ورنه خوبان را	آتوی پیروین تازه چین پیشانی است
زین مدامت خانه بیرون رفتت دشوار است	هر قدر دستی که می سائی بهم پامی شود

برنگ آب سیر برگ برگ این پهن کردم	گل داغ است بیدل آنکه پوئے از وفا وارد
و آنم که چو پای پیکر من بسایه نه گردید	تا در قدم سرو و خرامان تو باشد
چو عمر گر نشوی هم عنان خود داری	قدم بهر چه گزاری رکاب می گردد
بیز که نالم بیدل از بیداد و چسوخ	خواب من آواز این دو لای ببرد
در مجلسی که عزت موقوف خود فروشی است	دیگر کسی چه باشد گر میرزا نباشد
چو برگردد مزاج از احتیاط خود مشونعال	سلامت سخت می لرزد و بران سگه که میشد
بدین غم دعوی عشق سروا لبوس بلند است	مگر از دکان قصاب جگر که خریده باشد
ز دل حقیقت رتو و قبول پرسیدم	مخنده گفت برو یا بیا که می پرسد
اگر مرزی در تخفیف اسباب تعلق زن	کز انگشت و گرانگشت نریک بند کم دارد
کج ادایانه به از باب مطالب سرکن	راستی بردل این قوم سنان می باشد
دهر لبریز مکافات است اما گو تمیز	کم کسی اینجا بحال خود ترحم می کند
هر قی ز دور دارد هنگامه تجلی	ای بخودان به بینید دل جلوه گر نباشد
هر چند کار فردا است امروز مفت خود گیر	شاید مانع طاقت وقت و گرن باشد
چشمیت بغلط سوی من انداخت نگاهی	تیری که ازین شست خطاشد چه بجاشد
نموده اند ز دست نوازشش فلکم	دی که گاه غضب بر زمین پلنگ زند
سایه از جلوه خورشید چه اظهار کند	رفتم از خویش ندانم بچه آئین آمد
ای ساغر بتخاله ازین تشنه سلامی	خوش خیمه بران چشمه کوثر زده باز
وضع فقیری مانا سازه میچکس نیست	دیرانه ایم آتا بسیار خوش هوایم
چندانکه ز خود می روم آن جلوه به پیش است	رنگه نشکستم که برنگه نرسیدم
نشسته تحقیق پارا شعاعه جواله کرد	گرد خود گشتیم چندان که خود را سوختیم
کم خطر فیم از غفلت خویش اعبت و گرنه	دریاست می روخته از جام محسبم

در وصل ز محرومی دیدار میسر سپید آئینه نفهمید که من با که دو چارم
 پسیدم تا که کردم - آب گشتم خاک گردیدم تکلف بیش ازین نتوان بعرض ممدعا کردن
 چه پردازم بعرض مطلب خود سخت حیرانم تو هم آخر زبان حیرت آئینه می دانی

رباعی

هر صبح که در باغی فلک باز کنند مردم قدنون جستجو ساز کنند
 تو ال فلک بدست گیر و دف مهر دنیا طلبان پازدن آغاز کنند
 مخفی نماند که تاریخی که میرزا ابیدل برای سادات گفته و در ترجمه اول بر زبان
 قلم گزاشته - محرک شد که درین محل شمه از احوال دو امیر کبیر از سادات باره و
 اسبابی که باعث عول پادشاه شد بعرض بیان در آید - و این جمله معترضه نقاب
 از صورت حال و انماید - و اسم نواب آصف جاه هم در ترجمه میرزا ذکر یافت
 به این تقریب حالات نواب آصف جاه و نواب نظام الدوله شهبه خلف الصدق
 اوزیری طرازم - و او هم کلک را مطلق العنان می سازم -

(۸۲) سید عبداللہ خان

مخاطب به قطب الملک وزیر اعظم محمد فرخ سیر پادشاه بود و برادرش
 سید حسین علی خان بمنصب امیر الامرائی تارک مباحات با سمان می سود -
 اینها از اعظم سادات باره و اندو اکا بر شرفاء هند و نسب سادات باره به
 سید ابو الفرح واسطی راج می شود که سلسله نسبش در دفتر اول تحت ترجمه سید
 محمد صغری بلگرامی **نَوْمًا اللَّهُ ضَرِيحًا نَكَارَتُنْ يَافِتْ** -

هر دو برادر فرقدین فلک سیادت و نیرین سپهر امارت بودند متعلق با کثر شمائل

سنیہ و خصائل رضیہ خصوص سخاوت و شجاعت کہ ازین دو صفت والا آثار غرا بظہور
 رسا بندہ۔ و نقتہائی کہ طراز صغیر دولت باشد بر لوح روزگار نشانندند۔ و از مبادی
 ایام عروج تا منتهی خوبی و نیکنامی بسر بردند۔ و از آبیاری عدل و احسان عرصہ ہمہ
 بازشک فروس برین ساختند۔ لیکن در او آخر دولت راہ غلط پیروزند و تا روز قیامت
 و ابع بدنامی بر خود بردند۔ اما نژودار باب انصاف منشأ عزل پادشاہ محض پاس
 آبرو و حفظ جان عزیز بود کہ اینہما مدۃ العمر جانفشانیہا نمودند۔ و لوازم دولت خواہیا
 بتقدیم رسانیدند۔ پادشاہ چشم از حقوق پوشیدہ در صد قلع و قمع افتادہ و تا زندہ بود
 ہمین خیال در سر داشت۔ آخر این رای سقیم باعث زوال سلطنت شد و دولت
 پادشاہ و سادات ہردو بر ہم خورد۔

قاضی شہاب الدین ملک العلاما قدس سرہ در مناقب السادات میفرماید کہ:-

”امارت صحت میادت خلق محمدی است و سخاوت ہاشمی و شجاعت حیدری باید“
 ”کہ سید صحیح النسب ازین ملکات بہرہ وانی داشتہ باشد۔ و احیاناً بکلم نفس الامرہ“
 ”اگر ترکب عصیانے شود۔ آخر کار سببے رومی دہد کہ باعث نجات اُخروی می گردد۔“

مصدق این کلام درین ہردو برادر منشا بہرہ افتاد کہ مظلوم ازین عالم رفتند و ذرا ذرہ
 شہادت بر روز مالیدند نام اصلی قطب الملک حسن علی است و نام اصلی امیر الامرا
 حسین علی۔ شہادت اول بہ زہر واقع شد۔ و شہادت ثانی بخنجر۔
 حسن علی خان برادر کلان در عہد خلد مکان بخطاب خانی و فوجہاری نندیدہ بار
 بہ سلطان پور از تواج بکلانہ سرفرازی یافت و بعد از ان محراست اورنگ آباد
 سر بلند گردید۔

و چون شہزادہ محمد محرز الدین بن شاہ عالم از پیشگاہ خلد مکان بصوبہ داری
 ملتان مامور شد حسن علی خان بہر اہمہ رکاب شہزادہ و سبھوری یافت۔ صحبت

او پاشا هزاره کوک نشد. و آزرده خاطر به لاهور برگشت. در آن وقت میر عبد الجلیل
 بلگرامی بخدمت بھکر و سیدوستان قیام داشت. چون حسن علی خان از نوای بھکر
 قصد لاهور کرد. میر سلوکما سے پسندیده بعمل آورد. ابتدای ربط با سادات این است
 و قتی که خلد مکان علم بیدک جاودانی زد. و روایات شاه عالم از پشاور به
 لاهور خرامید. حسن علی خان را بمنصب ^{سه} هزاره و عطای تقاره و بخشگری فوج
 جدید سرافراز ساخت.

و در جنگ محمدا عظم شاه بهراولی فوج محمدمعز الدین که بهراولی مجموع عساکر شاه
 عالی بود مقرر گردید. و قتی که جنگ ترازو شد. حسن علی خان و حسین علی خان و
 نورالدین علی خان برادر سیوم برسم تهور پیشگان هندی خود را از فیل انداختند و
 با جمعیت سادات پارهم پای جلادت افشوده بجنگ کوه یراق پیوستند نورالدین
 علی خان نقد زندگانی در باخت و دیگر برادران زخمهای نمایان برداشتند و سرخ
 روئی فتح و ظفر حاصل کردند. حسن علی خان بمنصب چهار هزاره و صوبه داری ^{چهار}
 مباحی گشت. و بعد از آن بصوبه داری الہ آباد امتیاز پذیرفت

چون نوبت سلطنت به محمدمعز الدین رسید. حکومت الہ آباد از علی او بنام
 راجی خان مقرر شد و سید عبدالغفار از اخاد سید صدر جهان صدر الصدور
 پھانوی به نیابت راجی خان متوجه الہ آباد شد. سید حسن علی خان فوجی بتقابل
 بر آورد و سواد الہ آباد جنگ افتاد. سید عبدالغفار بعد غالب شدن مغلوب
 گردید. عثمان عطف ساخت. محمدمعز الدین با تقضای غفلت و عیاشی دست از تدارک
 برداشته در استالت سید حسن علی خان افتاد و به ارسال فرمان بحالی الہ آباد و
 اضافه منصب سرافراز نمود

اما برادرش سید حسین علی خان ناظم عظیم آباد پنهان که بزمید شجاعت و وقار و متانت

نامور روزگار بود با محمد فرخ سیر پیمان رفاقت موکد ساخت۔ چنانچہ دو ترجمہ اونگارش می زدو۔ و بہ حسن علی خان برادر کلان نیز ترغیب رفاقت نمود۔ حسن علی خان پاپلوی محمد معز الدین کہ از وقت صوبہ داری ملتان کم التفاتی اومی دانست اعتبار نہ کردہ نازتہ دل بہ محمد فرخ سیر گردید و درخواست قدم الہ آباد نمود۔

محمد فرخ سیر در چنین هنگام اتفاق این دو برادر بہادر صاحب فوج از امارت اقبال خود دانستہ از بلدہ پٹنہ بہ الہ آباد رسید و با حسن علی خان مشافہتہ تجویذ عہد پر ڈاختہ امیدوار مزید عنایات ساخت و بہ ہراولی فوج مقرر فرمود۔ و عازم پیش گشت۔

عز الدین پسر کلان محمد معز الدین بہ اتالیقی خواجہ حسین مخاطب بہ خان دوران از دار الخلافہ شاہ جہان آباد بتقابل محمد فرخ سیر مرخص گردید۔ و در حوالی کچوہ از توابع الہ آباد رسیدہ انتظار حریف می کشید۔ بجز تقارب فوج محمد فرخ سیر عز الدین بے استعمال ادوات حرب نیم شبی را گریز گرفت۔

فوج محمد فرخ سیر کہ در کمال عسرت و بے سامانی بود از قارت بنگاہ عز الدین تقویۃ کمال بہم رسانید و روانہ پیشتر شدہ در نواحی اکبر آباد خرامش نمود۔

محمد معز الدین نیز از دار الخلافہ کوچ کردہ بہ اکبر آباد آمد۔ و در فکر عبور دریا جمن (جون) بود کہ حسن علی خان پیش قدمی نمودہ از متصل سرمای روز بہانی چار کردہ ہی اکبر آباد دریای جمن (جون) را عبور کرد و در عقب او محمد فرخ سیر نیز از دہ گزشت۔ اکثر مردم محمد فرخ سیر از عسرت و کم مایگی رو بہ پراگندگی آورده بودند۔ محدود بہرہ رکاب رسیدند۔ سیزدہم ذی الحجہ سنہ ثلث و عشرين و مائتہ و الف (۱۱۲۳) تلافی فریقین دست داد۔ نسیم فیروزی برالویہ محمد فرخ سیر وزیدہ و محمد معز الدین تغیر وضع باہ دہلی گرفت۔

درین کارزار از هر دو برادر ترددات نمایان بظهور رسید. سید حسین علی خان
برادر خورد زخمهای کاری برداشته در میدان افتاد. بعد جلوه افروزی شاهزنج
حسن علی خان برادر کلان بر جناح استعجال روانه دار الخلافه گشت. و پادشاه نیز
بتفاوت یک هفته سایه وصول بر ساحت دہلی انداخت. حسن علی خان بمنصب هفت
هزار هفت سوار و خطاب سید عبداللہ خان قطب الملک بہادر یار و قواد ^{چنگ}
و تفویض وزارت اعلیٰ بلند پایه گشت.

چون عروج رتبه این ہر دو برادر از حد گذشت. ناتوان زمینان در صد و شکست
افتادند. و بہ تسویات و اہمی مزاج پادشاہ را شورانیدند. نوبت بجائے رسید کہ
ہر دو برادر خانہ نشین گشتند. و بہ ترتیب مورچال و استعداد اسباب پر خاش ^{خند}
والدہ پادشاہ کہ با ہر دو برادر اظہار دوستی می نمود و از قدیم واسطہ اصلاح بود. بخانہ
قطب الملک آمدہ مجدداً عہد و پیمان استوار ساخت. ہر دو برادر بملازمت رسیدہ
شکوہای محبت آمیز در میان آمد. و چند روز زمانہ بہ آرامش گرائید.

غرض گویان مزاج پادشاہ را بر ہم زدند. ہر روز صحبت بے مزہ ترمی گشت. و ماہ
تقاق کہ خانہ بر انداز کہنہ دولتہاست می افزود. تا آنکہ امیر الامرا بصوبہ داری کن
مخص گشت. و قطب الملک بعیش و عشرت مشغول گشتہ عنان وزارت بدست
راجہ رتن چند سپرد. اعتقاد خان کشمیری ہمراز و مساز پادشاہ گردیدہ و کنگاش
تخلع و تہ سادات اعلان گرفت. قطب الملک بہ امیر الامرا نوشت کہ کار از دست
رفته است پیش از آنکہ چشم زخمی بہ آبرو و جان برسد. خود را باید رسانید. امیر الامرا
با کمال تسلط و جبروت از و کن روانہ شدہ سواد دہلی را معسکر ساخت و پادشاہ
را پیغام کرد کہ تا کہ بند و بست قلعہ بہ اختیار مانبا شد در ملازمت و سوا سن دارم.
پادشاہ عنایت قلور را بہ متوسلان امیر الامرا سپرد. بعد استحکام قلعہ امیر الامرا

بملازمینت پادشاه رسید.

و هشتم ربیع الآخر به اراده طلاقات ثانی فوجها آراسته داخل شهر شد و در جمعی
شایسته خان فرود آمد. قطب الملک و مهاراجه اجیت سنگه در قلعه رفته بدستور
روز اول به بند و بست قلعه پر و اخلتند و کلید دروازه بدست آوردند. آن روز و شب
بهین منوال گذشت. مردم شهر و اوقف نشدند که شب در قلعه چه واقع شد چون صبح
دیدم قبل قطب الملک شهرت داده افواج پادشاهی از هر جانب مرتب شده بر
سیر امیر الامرا خواستند هجوم آرند امیر الامرا به قطب الملک گفته فرستاد که چه جائی
توقف است زود از میان باید برداشت.

للاجلاج قطب الملک نهم ربیع الآخر سنه احدى و ثلاثین و مائة و الف (۱۱۳۱)
پادشاه را مقید ساخت و رفیع الدرجات بن رفیع الشان بن شاه عالم
را از حبس بر آورده بر تخت نشاند و صدای تقارعه جلوس او آشوبی را که در شهر
برپا شده بود فرو نشاند.

رفیع الدرجات در حالت حبس برض تپ دق مبتلا بود. چون سلطنت
میر شد لوازم احتیاط مزاج از دست داد و بعد سه ماه و چند روز روزگار او سپری گشت
و مطابق وصیت او برادر کلانش رفیع الدوله را بر سر سلطنت جا دادند. و به
شاه جهان ثانی ملقب ساختند. بعد ایامه نیکو سیر در قلعه آگره خرمج کرد.
امیر الامرا با پادشاه بسرعت خود را رسانده قلعه را مفتوح ساخت. ناگاه قتل و کرب
گل کرد. حئی سنگه سوانی طبل مخالفت کوفت. قطب الملک در رکاب شاه جهان
ثانی برای دفع حئی سنگه به فتح پور سیکری شتافت و با حئی سنگه صورت مصالحه
در میان آمد شاه جهان ثانی نیز بعد سه ماه و چند روز برض اسهال در گذشت.
ناگزیر روشن اختر بن جهان شاه بن شاه عالم را از دارالخلافه طلبیده

پانزدہم ذی القعدہ سنہ احدى وثلثین و مائة و الف (۱۱۳۱) براورنگ فرزانہ زوال
اجلاس دادند و بہ محمد شاہ ملقب ساختند۔

سبحان اللہ ہر چند سادات خود دعویٰ سلطنت نہ کردند و اولاد تیموریہ را بر تخت
نشانیدند اما حرکتی کہ با محمد فرخ سپیر کردند مبارک نیامد۔ وی بہ آسائیش نگذرا نیدند
و نفسے بہ طمانیت نہ کشیدند۔ دریا لائے قتنہ از ہر چہا طرف بتلاطم درآمد و اشیا
زوال دولت آمادہ گشت۔

خبر رسید کہ عرہ رجب سنہ اثنین و ثلثین و مائة و الف (۱۱۳۲) نواب
نظام الملک ناظم مالوا از دریای سر ہد اگد شتہ قلعہ آسیر و شہر ہریان پورا
متصرف گشت۔ امیر الامرا سید و لاورخان بخشی خود را با فوج سنگین جانب قوآب
نظام الملک فرستاد۔ و لاورخان بعد محار بہ بقتل رسید۔ سید عالم علی خان
نائب صوبہ داری دکن کہ نوجوان تہویش بود کارزار نموده مردانہ نقد ہستی با۔
امیر الامرا با پادشاہ قصد دکن کرد و قطب الملک با چندے از امرا نوزدہم
ذی القعدہ از چہار گروہی اکبر آباد فچچور رویہ رخصت دارا الخلافہ دہلی شد و ہنوز
نرسیدہ بود کہ ہنتم ذی الحجہ خیر کشتہ شدن امیر الامرا طاقت رہا گشت

قطب الملک برادر صغیر اعیانی خود سید نجم الدین علی خان را کہ بحراست
دہلی قیام داشت نوشت کہ یکے از شاہزاد ہا را بر آوردہ بر تخت نشانند۔ یازدہم
ذی الحجہ سنہ اثنین و ثلثین و مائة و الف (۱۱۳۲) سلطان ابراہیم بن رفیع الشاہ
بن شاہ عالم را بر تخت دہلی اجلاس دادند۔ بہ تفاوت دوروز قطب الملک
نیز رسید و بہ استمالت امراء قدیم و جدید پرداخت۔ و فوج علی العموم نگاہ داشت
و آنچه در ایام وزارت اندوختہ بود از نقد و جنس کہ احصاء آن جز علم الہی مقدور
کیسے نیست ہمہ را صرف سپاہ و بیاران و دوستان کرد و گفت اگر زندہ ایم باز ہم

می رسانیم و اگر خواهش حق بنوعی دیگر است چرا در دست غیر افتد۔
 ہندوہم ماہ مذکور بعزم مقابلہ از دار الخلافہ برآمد۔ سیزدہم محرم سنہ ثلاث و
 ثلاثین و مائتہ و الف (۱۱۳۳) بموضع حسن پور رسید۔ چار دہم جنگ واقع شد۔
 توپخانہ محمد شاہی باہتمام حیدرقلی خان میر آتش بیہم درکار بود و مردم بارہم رسیدند
 را سپہ ساختہ در مقابل توپخانہ مکرز جملہا نمودند از برگشتگی ایام فائدہ نہ بخشید۔ چون شب
 شد از بارش گولہا بی توپ و زنبورک و شترتال کہ آنے فرصت نمی داد فوج قطب الملک
 پراگندہ گشت و تا دمیدن صبح معدودے ہمراہ قطب الملک ماندند۔

ہمین کہ آفتاب از در پیچہ مشرق سر بر آورد۔ فوج محمد شاہی یورش کرد و جنگ
 صعب واقع شد۔ بسیارے از سادات بسمل شدند۔ و سید نجم الدین علی خان زخمی
 کاری برداشت۔ قطب الملک خود را از قبیل انداخت۔ زخم تیر بر پیشانی و زخم شمشیر
 بر دست رسید۔ حیدرقلی خان۔ با جمعی بر سر وقت قطب الملک رسیدہ اورا بر
 قبیل خود گرفت۔ و نزد پادشاہ آورد۔ پادشاہ جان بخشی نموده حوالہ حیدرقلی خان
 فرمود۔ قطب الملک در قید پادشاہی روزی بشب و شبے بر وز سیاہ می آورد
 آخر مسمومش کردند۔ اول مرتبہ خدمتکار اورا ہر مہرہ را سائیدہ خوراند۔ با استفراغ بسیار
 سمیت دفع شد۔ روز دوم باز خواجہ سرای پادشاہی حب زہر بلاہل آورد۔ قطب الملک
 تجدید وضع کردہ مستقبل قبل نشست و گفت الی تو میدانی کہ این شیء حرام را با اختیار
 خود نمی خورم۔ ہمین کہ از حلق فرورفت حالت متغیر گشت و جان بجمان آفرین سپرد۔
 و این واقعہ سلخ ذی الحجہ سنہ خمس و ثلاثین و مائتہ و الف (۱۱۳۵) واقع شد
 قبرش در شاہ جہان آباد زیارت گاہ خلایق است۔

از بادشاہ اوست نہر پت پر گنج واقع شاہ جہان آباد کہ از بی بی حکم کر بلا
 داشت قطب الملک در سنہ سبع و عشرين و مائتہ و الف (۱۱۲۷) نہرے از اہل نہر

شاهجهانی بریده آورده و آن خط را بنور آب احیا نمود. علامه مرحوم میر عبدالجلیل
بنگرا می گوید

موجود فیض قطب الملک عبداللہ خان   نہر خیری کرد جاری آن وزیر مختشم
بہر آن عبدالجلیل واسطی تاریخ گفت   نہر قطب الملک ^{۱۱۲۴ھ} نہر احسان و کرم
وزیر علامہ مرحوم در مثنوی بمدح اومی پرواز دہنہ

ارسطو فطر تے آصف نشان است   بیمن الدولہ عبداللہ خان است
دیوان چون نشیند نو بہار است   بمیدان چون در اید ذوالفقار است

۸۳) امیر الامرا سید حسین علی خان

برادر خرد قطب الملک است اما در سخاوت و شجاعت و علوم بہت تمکین
و وقار از برادر کلان فائق بود۔ و در عہد خلد مکان بہ حکومت رتھنبور و آخر با
بہ فوجداری ہندول بیانہ می پرداخت

چون برادرش بعد رحلت خلد مکان در لاہور مشمول عواطف شاہ عالم
گردید۔ سید حسین علی خان با فوجی شایستہ در حوالی وہلی دولت ملازمت دریافت
و در جنگ محمد اعظم شاہ مصدر جلائل ترددات گشتہ نوعی کہ گزشت بہ منصب
تکہ ہزاری و عنایت نقارہ سر بلند گردید۔ و بواسطت شاہزادہ عظیم الشان
نیابت صوبہ داری عظیم آبا و پتہ رخصت یافت

در اواخر عہد خلد مکان صوبہ داری بنگالہ بہ سپہ دار خان مخاطب بہ
اعمال دولہ خان جہان بہادر از تغیر شاہزادہ عظیم الشان مقرر گشت۔ محمد فرخ
خلف عظیم الشان کہ بہ نیابت پدر در بنگالہ بود طلب حضور شدہ بہ پتہ

رسید چون مدتها بخود سری گزرا نیده و نسبت به برادران دیگر نزد جد و پدر مرتبه ^{شست} رفتن حضور شاق و ناگوار پیدا شده بعد از عسرت اخراجات اوقات پرستی میکرد تا آنکه شاه عالم شتقارشده محمد فرخ سیر خطبه و سکه بنام پدر نموده در فراهم آوردن مردم بهمت گماشت - درین اثنا خبر گشته شدن عظیم الشان رسید - در ریح الاقل هجرت ثلاث و عشرین و مائة و الف (۱۱۲۳) خود سر بر آرای سلطنت گشت -

وسید حسین علی خان ناظم پنجه را به وعده عنایات مستمال ساخته رفیق گردانید و ازین جهت سید حسن علی خان ناظم اله آباد نیز طریق رفاقت سپرد - و کمتر زمانی افواج کثیره مجتمع گشت اما بنا بر قلت خزانه تا رسیدن اکبر آباد و ازده هزار سوار پیش نماند -

سید حسین علی خان روز جنگ به اتفاق حسین بیگ خان صف شکن نائب صوبه داری اولیسه و زین الدین خان پسر بهادر خان رهبر مقابله ذوالفقار خان بن اسد خان وزیر که توپ و ضرب زن بسیار پیش رو چیده ایستاده بود اسپان تاخته درزنجیره توپخانه درآمد - چون عرصه و غابر خود تنگ دید بآئین دلاوران کشور هند پیاده گشته زخمهای کاری برداشته بر زمین افتاد - و آن دوسر دار بار فقاء بسیار مردانه نقد زندگانی نثار نمودند -

بعد فتح سید حسین علی خان بخطاب امیر الامرا بهادر فیروز جنگ و منصب هفت هزاری هفت هزار سوار و خدمت والاسه میر بخشگیری کوس بلندرتبگی نوبت و در سال دوم جلوس به افواج سنگین به تنبیه اجمیت سنگه مرزبان سرزمین ماروار که لوای ترو افراخته بود - نامور گردیده و تا امیر کوه هر جا تعلقه او بود لگد کوب تا براج ساخت - راجه از صولت فوج منصور جانب بیگانیر بدزد و در مکانهای استوار خرید -

دین یساق آنچه از اجرای حکم امیرالامرا نقل می کنند این است که :-
 "چون دیهات اجیت سنگه و جی سنگه سوائی با هم مخلوط اند و رعایای قتلقة او این از
 "هراس دو بفراری آوردند - و بتاراجیان حکم بود که مواضع خالی را اینجا کرده آتش زنند
 "و مکانهای آباد را مزاحمت نوسانند - رعایای اجیت سنگه این را وید بوساطت
 "رعایای جی سنگه امان خواستی آمدند - همان وقت ستر اولان تعیین می شدند که تاراجیان
 "گویند که آتش فرو نشانند و آنچه گرفته اند ستر و سازند اصلا درین حکم تخلف نمی شد -
 "بعضی ثقات از مردم دید استفسار کردند با تفاق می گفتند که غیر از سوختن نقصانی
 "بمانرسید -"

و ضبط و فتح امیرالامرا همیشه برین منوال بود -

افواج او از راه باریکه مابین دو زراعت می گزشت کسی را قدرت نبود که از
 جاده تفاوت کند - دست بزراعت رسانیدن معلوم -

الفقه اجیت سنگه چون خرابی خود و ملک مشاهد کرد و کلاء معتبر فرستاده بتقدیم
 پیشکش و ارسال پسرکالان خویش ابی سنگه نام و تزویج دختر خود به پادشاه که در
 عرف این دیار دوله گویند مستدعی حضور جبرائیم گردید - امیرالامرا بمصالحه پرداخت و
 ابی سنگه را همراه گرفته خود را بحضور رسانید و فوجی برای دوله گذاشت و بعد
 رسیدن دوله طوی پادشاه منعقد گشت -

گویند اینچنین طوی عظیم الشان از شاهان پیشین کم جلوه ظهور نمود - علامه مرحوم
 میرعبدالجلیل بگرامی شنوی رنگینه درین طوی بتظم آورده و داد سخنوری داده -
 بعد ازین پادشاه امیرالامرا را به صوبه داری و کن مقرر فرمود - چون میر
 جمله سمرقندی هر روز مزاج پادشاه را از سادات منحرف می ساخت - قرار یافت
 که اول میر جمله بصوبه داری بقیه را بگراگرد و بعد از آن امیرالامرا رخصت و کن

شود. میر جمل روانه پتنه شد و امیر الامرا در سبده سبج و عشرين و مائة و الف (۱۱۲۴) متوجه دکن گردید.

وقت رخصت مواجهه عرض کرد که اگر در نصیبت من میر جمله محصور رسید. یا به قطب الملک نوعی دیگر سلوک شد در عرض بیست روز مرا رسیده دانند پادشاه از قیاحت نانهی بوساطت خان دوران منحنی به داؤد خان ناظم برهان پور تحریض مخالفت نمود.

داؤد خان با آنکه سادات در ابتداء سلطنت محمد فرخ سیر واسطه جان بخشی او شدند و بتازگی امیر الامرا نیابت صوبه داری برهان پور از پادشاه بنام او گرفت. و او از گجرات احمد آباد به برهان پور آمد. حکومت آنجای پرداخت چشم از حقوق سادات پوشین اراده مخالفت مصمم ساخت.

چون امیر الامرا ثریب را را عبور کرد ظاهر شد که داؤد خان سر رشته موافقت گسسته خیال ملاقات هم در سر ندارد. امیر الامرا در فکر اصلاح افتاد و پیغام کرد که در صورت توافق ملازمت لازم و در شکل مخالف روانه دار الخلافه باید شد از ما مزاحمت نیست.

داؤد خان پائی جهالت افشوده کار به پر خاش رسانید ناگزیر یازدهم رمضان سنه سبج و عشرين و مائة و الف (۱۱۲۴) عرصه مبارزت در سواد برهان پور آراسته گشت و جنگ عظیم رونمود. داؤد خان بزخم تفنگ نقد هستی باخت. بعد طلوع نیر فتح امیر الامرا به اورنگ آباد رسید و بر سندر یاست تمکن ورزید. و عنقریب کند و دینار به سینا پتی راجه سا هو در صوبه خاند لیس سر به فساد برداشت. امیر الامرا ذوالفقار بیگ منحنی خود را به تنبیه او تعیین فرمود. در پرگنه بهمانیر دو چار گشته بچنگ در پیوست. ذوالفقار بیگ جرعه شهادت چشید.